

A TERHELT VALLOMÁSÁNAK SZEREPE A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

NAGY Attila

bírósági titkár (Budai Központi Kerületi Bíróság)

1. Bevezetés

A szakma és a jogirodalom képviselői hosszú ideje vizsgálják és eltérően vélekednek arról,¹ hogy a bírói megismerés során és ezen folyamat alatt mely bizonyítási eszköztől várható „erősebb” bizonyíték, de szakmai álláspontom szerint a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve miatt hierarchia nem állítható fel, ez minden büntetőeljárás során csak egyedileg határozható meg.

Bíróként és bírósági titkárként sajátos tapasztalatot szerzünk a bizonyítékok egyedi értékelése, és különösen a vallomások büntetőeljárásban betöltött szerepe kapcsán.

A terhelt vallomása mégis meghatározó jelentőséggel bír a büntetőeljárás során, mert már a nyomozásban alakítja annak irányát, a végrehajtandó nyomozási cselekmények körét. A terhelt vallomása a későbbiekben, a bírósági eljárás során is döntő jelentőséggel bír, hiszen nyilatkozatai (vallomása, észrevételei) a bizonyítási eljárás irányát és tárgyát is alapvetően meghatározzák. Ezért az alábbiakban a terhelt büntetőeljárás során tett vallomásának pszichológiai hátterét és jelentőségét vizsgálom. A tanulmány célja, hogy részletesen bemutassa a terhelti vallomás büntetőeljárásban betöltött szerepét. Az elemzés során bemutatom a vallomás megtételének kontextusát – azaz a terheltet a büntetőeljárás folyamán érő pszichikai hatásokat és ezeknek a vallomást tevő terheltre gyakorolt hatásait –, a vallomások elfogadhatóságának és hitelességének kérdését, illetve ezzel összefüggésben a szakértő és a bíró szerepét. Elemzésemben a releváns jogszabályokra, joggyakorlatra és jogirodalomra, a vonatkozó pszichológiai szakirodalomra és az ítélkezési gyakorlatom során szerzett tapasztalataimra, mint anekdotikus forrásokra támaszkodom.

---

¹ Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: *Az ítélleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Összefoglaló vélemény.* Budapest, 2017. október, <https://tinyurl.com/4veucxd4> 15.

2. A terhelti vallomás, annak megtétele és az ehhez fűződő jogok és kötelezettségek

A terheltnek az eljárásban kettős jogállása van: egyrészt a büntetőeljárás résztvevője, és e minőségében széles körű eljárási jogosultságok alanya, másrészt vallomása bizonyítási eszköz, így, ha akar, bizonyítékforrás lehet. Vallomásának kettős funkciója van: eljárásjogilag a védekezés eszköze, kriminalisztikai szemszögből viszont elsősorban (terhelő) bizonyíték forrásaként szemlélik. Vallomása egymást követő kijelentések sora, tehát ezek révén közli a terhelt azokról a tényekről szóló tudomását, amelyre a büntetőügy ténybeli alapjainak megállapításához, és így végső soron a jogvita eldöntéséhez szükség van.^{2,3}

A Be. 183. § (1) bekezdése szerint a *terhelt vallomásának minősül* a terhelt minden olyan, a büntetőeljárásban a terhelti figyelmeztetés utáni, bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság előtt tett, illetve ezeknek címzett szóbeli vagy írásbeli közlése, amelyben a bizonyítás tárgyára vonatkozó tényt állít.

A terhelti jogok és kötelezettségek a büntetőeljárás szakaszaihoz kötődnek. A nyomozási szakaszban az eljárás nem minden része nyílt: amíg az elkövető gyanúsítottként nem kerül eljárásjogi pozícióba, nyilván a nyomozással kapcsolatos iratok, adatok és bizonyítékok megismerésére nincsen lehetősége. A gyanúsított kihallgatását követően azonban jogosulttá válik az iratok és bizonyítási eszközök megismerésére, de ennek határa addig terjed, amíg a nyomozás érdekei nem sérülnek. E körben a nyomozó hatóság taktikai szempontokat is alkalmaz, ezért a nyomozás során a fegyveregyenlőség nem mindig érvényesül. Így például, ha a nyomozó hatóság személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés indítványozására tesz előterjesztést az ügyésznek, az annak indokoltságát alátámasztó bizonyítékokat ismertetniük kell a gyanúsítottal, de azon túl, ha sérti a nyomozás érdekeit, egyéb bizonyítási eszközöknek a gyanúsított elé tárására nem kerül sor.

A terhelt kihallgatása során megtagadhatja a vallomástételt, vallomást tehet, amelynek során előadhatja védekezését és az azt alátámasztó tényeket és bizonyítékokat megjelölheti, illetve beismerheti a bűncselekmény elkövetését. A bűncselekmény elkövetésének beismerése lehet ténybeli és jogi, vagyis büntetőjogi felelősséget is elismerő, bűnösségre is kiterjedő beismerés, vagy csak pusztán ténybeli beismerés.

A fentiek kapcsán szükségesnek tartom a terhelt védekezéséhez fűződő jogait és kötelezettségeit röviden bemutatni. Az ártatlanság vélelmét nemzetközi egyezmények is deklarálják, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 48. cikk (1) bekezdése szerint minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították. Ezt a vélelmet Magyarország Alaptörvényében [XXVIII. cikk (2) bekezdése szerint senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős ügydöntő határozata nem

² BÓCZ Endre – FINSZTER Géza: *Kriminalisztika joghallgatóknak*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 171.

³ FANTOLY Zsanett – BUDAHÁZI Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 114.

állapította meg] és a büntetőeljárási törvényben is rögzítette a jogalkotó (a Be. 1. §-a szerint senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg bűnösségét a bíróság jogerős ügydöntő határozata meg nem állapítja).

A terhelt védekezésének szabadsága magában foglalja azon jogát, hogy védekezésének módját, továbbá alapját és irányát megválassza. A Be. 185. § (1) bekezdése alapján a terhelt nem köteles vallomást tenni, a vallomástételt, illetőleg az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta. A vallomás megtagadása az eljárás folytatását nem akadályozza és nem érinti a terhelt kérdezési, *észrevételezési* és indítványtételi jogát. Ha a terhelt vallomást tesz, mindaz, amit mond, illetve rendelkezésre bocsát, bizonyítékként felhasználható *az eljárásban*.

A terhelt vallomástételének korlátait a Be. 185. § (1) bekezdésének d) pontja határozza meg. Eszerint más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat, kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet. A terhelt védelemhez való joga elsősorban abban ölt testet, hogy az eljárás bármely szakaszában védőt hatalmazhat meg, illetve bármikor kérheti, hogy védelmének ellátására a hatóság, ügyészség és bíróság részére védőt rendeljen ki. Mindezeket túl a törvény bizonyos esetekben a terhelt jogainak védelme érdekében kötelezően előírja a védő részvételét a büntetőeljárársban (Be. 44. §).

3. A vallomások pszichológiai háttere

A vallomás egy igen összetett bizonyítási eszköz. Tartalma függ a kihallgatási szituációtól, a kihallgatott személy intelligenciájától és személyiségétől, az elkövetett bűncselekmény „természetétől”, hatásaitól, a kihallgatási taktikától és a kihallgató személy felkészültségétől, szakmai tudásától, intelligenciájától és a bűncselekmény elkövetése óta eltelt időtől. Mindezekre tekintettel elmondható, hogy a vallomásra rendkívül sok tényező hatással van, ezért lényeges a hatóság tagjainak eljárása és a büntetőeljárárs lefolytatásának módja. Mindezek mellett érdemes figyelembe venni az emberi viselkedéssel és kognitív működéssel kapcsolatos általános pszichológiai jelenségeket, törvényszerűségeket is, mint amilyenek az emlékezési folyamat sajátosságai.

3.1. A büntetőeljárárs pszichológiája

A nyomozás során a nyomozás irányát a nyomozó hatóság tagjai és felettesei határozhatják meg benyomásaik és meggyőződéseik alapján, különböző „alternatívákat” vizsgálva a szakmai szempontok figyelembevételével. Ezek határozzák meg a kihallgatás irányát, hangulatát is, sőt, adott esetben a feltett kérdéseket. Az igazságszolgáltatásban önmagában az eljárás léte hatással van annak szereplőire. A hatóság tagja, az ügyész és a bíró egyaránt közhatalmat gyakorol, amely hatással lehet az eljárásukra: a közhatalom birtokában más hozzáállással, esetlegesen „felvett” magatartással hajthatják végre az eljárás cselekményét, amely a kihallgatott személyre és annak viselkedésére is hatással lehet. Ugyanígy a kihallgatás környezete, az „előzmények” (pl. nyomozástaktikai okokból „ügy intézi”) a nyomozó hatóság eljáró tagja, hogy a terhelttárs látja, amikor a másik terhelt a vallomásának megtételét követően távozik és a nyomozó szívélyesen és megelégedettséggel búcsúzik el tőle, így azt gondolhatja magában, hogy a terhelttárs

beismerő vallomást tett, amelynek során őt is terhelte). Fontos befolyásoló tényező, hogy a kihallgatandó személy törvénytisztelő életmódot folytat-e, korábban volt-e már büntetőeljárás hatálya alatt, tart-e a büntetőeljárás kimenetelétől, vagy vár-e valamit tőle. További fontos szempont, hogy a büntetőeljárásán kívül van-e folyamatban más eljárás, amelynek kimenetele függ az adott büntetőeljárás eredményétől, esetlegesen a háttérben folynak-e olyan egyeztetések, megegyezésre irányuló törekvések, amelyek a büntetőeljárásán kívül, azzal párhuzamosan zajlanak (pl. a sértettel történő megegyezés). Munkám során a kihallgatások alkalmával számos esetben tapasztaltam azt, hogy meghatározó jelentőséggel bír a kihallgatott személy életvitele, hiszen egy bűnöző életmódot folytató, a kiszabott büntetéstől nem tartó személy kevésbé együttműködő, manipulatív magatartású lehet, esetlegesen befolyásolhatja őt a hatósággal szemben érzett megvetése, gyűlölete. Mindezeket túl alapvető jelentőségű a büntetőeljárás tárgya, vagyis az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlya, amely a kiszabható büntetés mértéke miatt lehet hatással a terhelt hozzáállására.

3.2. A pszichológus szakértő a büntetőeljárásban

A pszichológus szakértő a kihallgatáson való részvétele során tanácsokat nyújthat a pszichológiai kérdésekben nem jártas nyomozónak (például, ha a kihallgatandó személy pszichológiailag nehezen hozzáférhető és nem sikerül vele kontaktust kiépíteni). A Legfelsőbb Bíróság már a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény hatálya alatt leszögezte iránymutató döntésében, hogy a pszichológiai szakértői vizsgálat és ennek keretében a poligráfós vizsgálat eredménye – más bizonyítékokkal együtt – figyelembe vehető a büntetőeljárás során:

„Az ügyben az elsőfokú ítélet a pszichológiai szakértői vizsgálatral kapcsolatban a következőket fejtette ki: A nyomozás során elvégezték a II. és a III. r. vádlottak pszichofiziológiai vizsgálatát. A bíróság meghallgatta a vizsgálatot végző mindkét pszichológust a vizsgálati módszerekre, a vizsgálat lefolyására, a vádlottak viselkedésére, a feltett kérdésekre és a bemutatott képsorokra adott reakciókra nézve. Már a vizsgálat elején tisztázást nyert – és ezt a vádlottak később sem vitatták –, hogy a II. r. és a III. r. vádlott egyáltalán nem ismerte a sértetteket, és egyikük sem járt korábban a sértettek lakásában. A vádlottak fiziológiai reagálása a lakás jellemzőbb tárgyainak bemutatására (pl. a sértett szobájában levő tükrös szekrény, a hálószobában lévő poszter és a sértettek hullája) azt igazolta, hogy mindkét vádlott személye a bűncselekmény elkövetésével összefüggésbe hozható. Arra a kérdésre pedig, hogy „ketten voltak-e”, a III. r. vádlott spontánul és ösztönösen igennel válaszolt, noha előtte, amikor a kérdéseket megbeszélték, végig nemmel válaszolt. A pszichológusok ezt nevezik „spontán igaz reakciónak” amikor a vizsgált személy szinte gondolkodás nélkül megadja a helyes választ. A bíróság a pszichológus szakértők véleményét meggyőzőnek találta, és azt a következtetést is, hogy a vádlottak összefüggésbe hozhatók a bűncselekménnyel. Noha a vádlottak tagadták, hogy valaha is jártak a sértettek lakásán, a vizsgálatokon a berendezési tárgyakra adott reakciók mást igazoltak, a holttestekre adott reakció is felismerést jelzett.

Ez a vizsgálati eredmény – amely a bíróság szerint aggálymentes a II. r. vádlott estében is – egy a bizonyítékok láncolatában, és figyelembe véve az egyéb, már felsorolt tényeket is, jelentős, mert olyan tényt igazol, amit a II. és III. r. vádlottak az eljárás során tagadtak. A döntésből kiderül, hogy a kriminálpszichológiai szempontok is érvényesülhetnek a vallomások megszerzése során, és azok értékelésekor” (BH 1997. 115. [Legf.Bír. 11.535/1996.sz]).⁴

A törvények egyrészt keretek közé szorítják a nyomozó hatóság tagja, az ügyész és a bíró (a továbbiakban együtt: hatóság tagjai) eljárását (a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény [továbbiakban Btk.] XXVIII. Fejezete), másrészt a kihallgatott személyek számára is megfogalmaznak olyan jogokat és kötelezettségeket, amelyek igazmondásukat garantálják (Btk. XXVI. és XXVII. Fejezete). A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban Be.) meghatározza az egyes eljárási cselekmények végrehajtásának szabályait, amelyek figyelmen kívül hagyása sok esetben azt vonja maga után, hogy a jogellenesen beszerzett bizonyíték nem használható fel a büntetőeljárás során. E szabályozáson túl a hatóság tagjainak eljárását belső normaalkotással is meghatározzák (például utasítások), amelyek betartását a felettes szervek ellenőrzik.

4. A terhelt beismerő vallomásának szerepe a büntetőeljárásban

A befolyásolhatóság, a szuggesztibilitás el nem követett bűncselekmények beismeréséhez, a hamis beismerő vallomás akár téves ítélethez is vezethet. A nyomozó hatóság nyomozása során kiemelt jelentőséget tulajdonít a beismerő vallomásnak, amelynek beszerzésére fokozott erőfeszítéseket tesz. A beismerő vallomásnak üggyöntő jelentősége lehet annak ellenére is, hogy a büntetőeljárás törvény előírja egyéb bizonyítékok beszerzését is.⁵

4.1. A terhelt vallomása és a bizonyítási teher

A bizonyítás felvétele során, ha rendelkezésre állnak bizonyítékok, előfordulhat, hogy a terheltnek az eljárás során azt kell bizonyítania, hogy nem bűnös, így az ártatlanság véelme a büntetőeljárás során nem érvényesül.⁶ Az én álláspontom ezzel szemben az, hogy ez egy téves következtetés, amely konkrét gyakorlati szempontokat hagy figyelmen kívül. Abban az esetben ugyanis, ha a feltételezett elkövető valóban az igazat mondja el, úgy a rendelkezésre álló bizonyítékokra, illetve bizonyítási eszközökre is magyarázatot adhat. E körben kiemelendő az is, hogy ha valaki minden tekintetben az igazat mondja el, az esetek túlnyomó többségében nincs szüksége „védelmi taktikázás-

⁴ ELEK Balázs: A téves ténymegállapítás egyes pszichológiai aspektusai. *Debreceni Jogi Műhely*, 2006/4. <https://tinyurl.com/5n8w3zhu>

⁵ ELEK Balázs: A hamis beismerő vallomást eredményező befolyásolás a büntetőeljárásban. *Debreceni Jogi Műhely*, 2007/2. <https://tinyurl.com/438hmxxk>

⁶ ALADITS Beáta – BENCZE Máttyás: A bírói érvelés problémái és az ártatlanság véelmeének érvényesülése. *Jogelméleti Szemle*, 2012/1. 3. <http://jesz.ajk.elte.hu/aladits49.pdf>

ra”. Habár ilyenkor részleteiben logikus és érdemi vallomást kell tennie a terheltnek, a bizonyítás nem fordul át és a terheltnek továbbra sem kell bizonyítania, hogy nem bűnös. Ilyenkor csupán arról van szó, hogy a nyomozás során a nyomozó hatóság „feltevéseit”, a nyomozás koncepcióját és irányának helyességét cáfolja a gyanúsított.

Fontos szempont, hogy a terhelt az eljárás mely szakaszában terheltje a büntetőügynek. Amennyiben még csak a megalapozott gyanút közölték vele, ahhoz kevesebb rendelkezésre álló bizonyíték is elegendő, és ez ellen panaszt is nyújthat be, amelyet az ügyész bírál el. Az ügyész akkor emel vádat ellene, ha a rendelkezésre álló bizonyítási eszközöket egyenként és összességükben értékelve álláspontja szerint a vádemelés megalapozott. A vádemelést követően a bíróság előtt a bűnösség megállapításához kétséget kizáró bizonyítottság szükséges, így álláspontom szerint az eljárás során a terheltnek nem azt kell bizonyítania, hogy nem bűnös, hanem csak azt kell elmondania részleteiben, hogy valójában mi történt. Abban az esetben, ha a megtörtént események csak egy részére emlékszik, a hiányzó részeket a bizonyítékok fogják „pótolni”, amelyeket érdemben nem tud cáfolni. Azonban ekkor jut szerephez egy nagyon fontos eljárásjogi garancia, a Be. 7. §-ának (4) bekezdése, amely szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.

4.2. A beismerő vallomás elfogadhatósága és hitelessége

A terhelt beismerése esetén leszögezhető, hogy a büntetőeljárás során kizárólag abban az esetben szabható ki büntetés az elkövetővel szemben, ha a beszámítási képessége nem kizárt. Az előkészítő ülésen vizsgálja a bíró, hogy a beszámítási képességében és a befolyásmentes beismerése vonatkozásában észszerű kétely nem merül-e fel. Álláspontom szerint, ha a büntetethez követeleményként az elkövetőtől elvárjuk, hogy beszámítási képessége birtokában legyen (legalább korlátozottan), akkor az is reális és megalapozott elvárás, hogy a törvényi figyelmeztetéseket követően a beismerő vallomásának következményeit is felmérje.

Abban az esetben, amikor részletes, feltáró jellegű beismerő vallomásról van szó, amely olyan részleteket tartalmaz, amelyeket kizárólag a bűncselekmény elkövetője tudhat, a beismerő vallomás elfogadhatósága tekintetében kétely általában nem merülhet fel. Más a helyzet abban az esetben, ha a beismerő vallomás olyan, hogy önmagában kétséget ébreszt a valóságtartalmát illetően. Az ítélet megalapozatlanságát eredményezi, ha olyan beismerő vallomáson alapul, amely az eljárás különböző szakaszaiban eltérő volt és az eljárás egyéb adataival nem támasztható alá. A beismerő vallomást az eljárás teljes szakaszában vizsgálni kell, a terhelt szavahihetősége mellett minden bizonyítási eszközt vizsgálni kell, amely a beismerést megalapozza.

Az elmondható, hogy ártatlanul tett beismerő vallomások egy része kényszer nélkül, figyelemfelkeltési céllal vagy elmebetegség miatt következik be. Másik része azért történik, hogy a terhelt túlessen a testi-lelki megpróbáltatásokon.⁷ Nehéz a bizonyítás

⁷ Kúria Büntető-Közgazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Összefoglaló vélemény, Budapest, 2017. október, <https://tinyurl.com/4veucxd4> 27.

abban az esetben, ha olyan személy tesz hamisan beismerő vallomást, aki nyilvánvalóan védelmező céllal, továbbá olyan cselekményben ismeri be bűnösségét és tesz bűnösségére is kiterjedő beismerő vallomást, amely tényállásszerű magatartásra vonatkozik. Ilyenkor ez a személy főszabály szerint terheltként szerepel az eljárásban, így akár azt is megteheti, hogy részletes beismerő vallomást nem tesz és/vagy kérdésekre nem válaszol. Az ilyen esetekben más bizonyítási eszköz vizsgálatával és értékelésével lehet cáfolni a beismerését.

Saját szakmai gyakorlatom során az egyik legnagyobb kihívást egy olyan büntetőügy jelentette, amelynek során a terhelt ittasan vezette édesapja gépjárművét (a terhelt mellett ült a barátja is) és egy „kézifékes megfordulás” rosszul sikerült, a gépjármű felborult, többször a tengelye körül megfordult és az egyik lakóház kerítésének ütközött. A bizonyítási nehézség abból adódott, hogy a terhelt a helyszínt barátjával együtt elhagyta, majd egy másik gépjárművel megjelent ott az édesapja, aki az eljárás során következetesen azt állította, hogy ő vezetett (természetesen az esemény körülményeit részletesen ismerte, hiszen egyzetetett fiával). Az egyéb rendelkezésre álló bizonyítékok segítségével sikerült cáfolni a hamis beismerő vallomást.

A testi fenytéssel, fizikai erőszakkal kikényszerített beismerő vallomás az Egyesült Államokban az Alkotmány IV. kiegészítését, míg Európában a nemzeti alkotmányokon túl az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről Szóló Egyezmény 3. cikkelyét, a kínzás tilalmát is sérti, vagyis tilalmazott a kínzás, az embertelen, megalázó bánásmód, vagy büntetés. Mindezekon túl kiemelendők a lélektani túlkapások is. A *Chambers v. Florida*-ügyben az USA Legfelső Bíróság úgy döntött, hogy az öt napig tartó, elnyújtott vallatás és más kihallgatással kapcsolatos cselekmények már aggodalomra adhatnak okot a vádlott vallomásának hitelességével kapcsolatban.⁸

A *Haynes v. Washington*-ügy lényege szerint a rendőrök nem engedték a vádlottnak, hogy felhívja ügyvédjét és családját, illetve kéréseinek teljesítésére a rendőrség azt mondta neki, hogy a vallomástételétől függ. Az Egyesült Államok Legfelső Bírósága úgy döntött, hogy a vádlott vallomását az kényszerítette ki, hogy a rendőrség által teremtett körülmények megtörték a vádlott akaratát, a hatóság tagjainak kijelentései és tettei által kialakított kényszerítő és nyomasztó környezet idézte elő a vallomástételt.⁹

Az Európai Emberi Jog Bíróság Írország kontra Egyesült Királyság-ügyben az 1978. január 18. napján meghozott ítélete¹⁰ szerint az olyan módszerek hosszú órákon át tartó alkalmazása is sérti az Egyezményt, amelyek fizikai sérüléseket nem okoznak, de jelentős testi és lelki fájdalommal járnak, esetlegesen súlyos pszichés zavarokhoz vezethetnek. Ilyenek lehetnek az alvásban akadályozás, a hangos és folytonos sípoló hang alkalmazása. Ezek félelmet, szorongást és alsóbbrendűségi érzést válthatnak ki és alkalmasak lehetnek a fizikai és lelki ellenállás megtörésére.¹¹

⁸ ELEK (2007) i. m., idézi: *Chambers v. Florida*, 309 U.S. 227 (1940) <http://home.earthlink.net/~ynot/chambers.html>

⁹ Uo., idézi: *Haynes v. Washington*, 373 U.S. 503 (1963) <http://caselaw.lp.findlaw.com>

¹⁰ *Irland v United Kingdom*, (5310/71) [1978] ECHR 1 (18 January 1978).

¹¹ Uo., idézi: Vincent BERGER: *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata*. Budapest, 1999. 13–18.

Előfordulhat, hogy a terhelt kezdetben hisz ártatlanságában, de a sorozatos és adott esetben szuggesztív rendőri kihallgatások nyomására részletes emlékképeket alakít ki magában egy olyan bűncselekményről, amelyet nem ő követett el. Tulajdonképpen ez egy kikényszerített és a terhelt által el is sajátított hamis vallomás. Ebben az esetben az aggódó, kimerült, nyomás alatt álló vagy zavart ártatlan terheltet olyan kihallgatási módszereknek is kiteszik, amelyek hatására saját maguk is elhiszik, hogy elkövették a bűncselekményt.¹²

A terhelt fiatal kora, bizalma, naivitása, befolyásolhatósága, intelligenciájának hiánya, stresszes állapota, alkoholos és/vagy kábítószeres (vagy más tudatmódosító szer által befolyásolt) állapota miatt, akár hamis bizonyítékkal is meggyőzhető bűnösségről. A kikényszerített vallomások egy része pszichológiai szempontból az ártatlan gyanúsított azon vágyából fakad, hogy a lehető legrövidebb időn belül szabaduljon a szituációból. Az 1966-os *Miranda v. Arizona*-ügyben az USA Legfelső Bíróságának döntése értelmében a rendőrségnek az őrizetben lévő gyanúsítottakat figyelmeztetnie kell alkotmányos jogaikra, így a hallgatáshoz és az ügyvédfogadáshoz való jogukra. Az ítélet szerint a vallomás csak akkor érvényes, ha önkéntes, kényszerítés nélküli és a rendőrség megtette a megfelelő lépéseket a terhelt jogainak biztosítása érdekében. A bíróság szerint: „Az őrizetbeli kihallgatás ténye sérti a személyes szabadságot és kihasználja az egyén gyengeségét.” A bíróság kifejtette azt is, hogy a kihallgatást kényszerítő jellegűvé teszi a rendőrségi elzárt őrizet, amelynek során azért gyakorolnak a gyanúsítottra pszichológiai nyomást, hogy rávegyék a vallomásra.¹³

A bíróság a rendőrképzésben legjobbnak számító és gyakran alkalmazott könyvek szövegeinek idézése mellett, azok részletes elemzését követően megállapította, hogy a

„legfelvilágosodottabb és leghatékonyabb’ kihallgatási technikák esetében is megállapítható volt, hogy pszichológiailag manipulatívak, megfélemlítőek, és a hatékonyság elérése érdekében olyan cseleket alkalmaznak, amelyben benne rejlik annak veszélye, hogy a gyanúsítottat akaratát kijátszák, és ezzel az alkotmányos jogok által biztosított méltóságot és szabadságot sértik meg.”¹⁴

Meg kell említeni azokat az eseteket is, amikor a terhelt beismerő vallomásának valóságtartalmához nem férhet kétség, a beismerő vallomás őszinte, ellentmondásoktól mentes, a büntetőeljárás során beszerzett bizonyítékok, adatok és tények a terhelt által elmondottakat alátámasztják, azonban a terhelt által beismerő cselekmény nem eredményezi a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítását, mert a beismerő cselekmény nem bűncselekmény. Ebben az esetben az eljárás megszüntetésének vagy a terhelt felmentésének lehet helye.¹⁵

¹² Uo., idézi: Richard P. CONTI: The Psychology of False Confessions. *The Journal of Credibility Assessment and Witness Psychology*, Vol. 2., No. 1. (1999) 14–36.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Ld. pl. Legfelsőbb Bíróság a Bfv. II. 341/2008/5. számú végzése.

5. A szakértő, szaktanácsadó bevonása

Ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni. A büntetőeljárás során szakvéleményt az igazságügyi szakértőkről szóló törvény szerint szakértő vagy eseti szakértő adhat, alkalmazása jellemzően a hatóság kirendelésével történik.¹⁶ A kriminálpszichológia a bűnelkövetés pszichés okaival, vagyis a bűnelkövetők személyiségével, továbbá a bűncselekmény felderítésének és a bűnelkövető átnevelésének lélektani kérdéseivel foglalkozik. A kriminológiai pszichológia pedig a bűnözés pszichológiai elméletével, a kriminalisztikai az igazságszolgáltatással foglalkozik.¹⁷

Kriminálpszichológus büntetőeljárásba történő bevonása célszerűbb szaktanácsadóként, mint szakértőként, mert a kihallgatás során komoly és gyors segítséget nyújthat pl. gyermek, vagy fiatalkorú kihallgatásakor. A vallomástevő „szavahihetőségének” vizsgálata és tisztázása inkább jogkérdés, így nem igényel különleges szakértelmet, megítélhető a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján, a megállapított tényekből és adatokból.¹⁸

A vallomástétel szakértői ellenőrzése – szakértői vizsgálattal – a terhelt esetében alapvetően az elmeműködésének vizsgálatára terjed ki, mert ennek eredménye a terhelt büntethetőségét kizárhatja vagy korlátozhatja. Ennek megállapítása mindig különleges szakértelmet igényel. A magyar jogban először az 1896. évi XXXIII. törvényben jelentek meg a szakértőkkel kapcsolatos szabályok.¹⁹ Az 1978. évi Btk. által felsorolt kóros elmeállapotok fajtáinak felsorolását a jogalkotó a hatályos szabályozásban (2017. évi C. törvény) mellőzte, a bírói gyakorlatban azonban továbbra is ezek a kórformák fordulnak elő a leggyakrabban.²⁰ Egyes esetekben a kóros elmeállapot fennállását nem lehet eldönteni egy vizsgálattal.

Az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 17. § (1) bekezdése szerint, ha büntetőeljárásban elmeállapot orvosszakértői vizsgálatára kerül sor, a vizsgálatot végző szakértők közül az egyiknek igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan), a másiknak pedig igazságügyi orvostan vagy igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan) képesítéssel kell rendelkeznie.

Paneth Gábor, az Igazságügyi Megfigyelő- és Elmeorvostani Intézet orvosa erről így ír:

„A civil pszichiátriában ugyanis előfordulhat, hogy 'egyelőre tekintsük a dolgot ennek meg ennek, aztán majd meglátjuk, hogyan alakul'. A törvényszéki elmekórtanban azonban nincs időnk ilyesmire várni. Intézeti megfigyelés esetén könnyebb a dolog, több idő van. Míg az elmeszakértőnek egyetlen vizs-

¹⁶ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 189. § (1) bek.

¹⁷ ELEK (2006) i. m.

¹⁸ TREMMEL Flórián – FENYVESI Csaba: i. m. 216. oldal.

¹⁹ BÁNÁTI János – Belovics Ervin – Csák Zsolt – Sinku Pál – Tóth Mihály – Varga Zoltán: Büntető eljárásjog. Budapest, HVG-ORAC., 2006. 141.

²⁰ GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* Budapest, ELTE Eötvös, 2019. 300.

gálat során kell véleményt kialakítani, a Megfigyelőben annyiszor beszélünk kliensünkkel, amennyiszor akarunk. Hányszor tapasztaljuk, hogy az első beszélgetések után hogyan formálódik ki lassan egy diagnosztikai meggyőződés, már kivizsgálási leletek birtokában is, hogy aztán képesek legyünk egy, a valóságot lehetőleg megközelítő véleményre jutni.”²¹

Fehér Lenke álláspontja szerint a „beszámíthatóság a bűnösségnek a szándékosággal, illetve a gondatlansággal vagy az elvárhatósággal egyenrangú eleme, annak ellenére, hogy a beszámítási képesség hiánya kizárja a bűnösséget.” Ennek indokait abban látja, hogy akinek hiányzik a felismerési képessége, az büntetőjogi értelemben szándékosan nem cselekedhetik.²² Finkey Ferenc a következőképpen fogalmaz: „Ezekre a 'szellemi határközi állapotban' levő egyénekre állította fel a büntetőjogi tudomány a 'korlátozott beszámítási képesség' fogalmát, a bűnügyi politika pedig követeli az ezekről való különös törvényi rendelkezést és gondoskodást.”²³

Abban az esetben, ha a kóros elmeállapot a beszámítási képességet nem zárja ki, csak korlátozza, a büntetést korlátlanul enyhíteni lehet vagy intézkedés alkalmazására is sor kerülhet.

A korlátozottság lehet enyhe, közepes vagy súlyos fokú, ennek megállapításához is szakértőt kell igénybe venni.²⁴ Bizonyos személyiségzavarok enyhébb formái is ide tartoznak, amelyek az elkövetőt nem korlátozzák a cselekményének következményeinek a felismerésében – ez a büntetés kiszabásakor figyelembe vehető, mint enyhítő körülmény.²⁵ Ennek megállapításához szintén szakértőt kell igénybe venni.

Elek Balázs szerint:

„a büntetőeljárásról szóló törvény a bizonyítékok értékelése körében rögzíti, hogy a bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító ereje. A bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg. A legkényesebb része a ténymegállapításnak az, amikor a bíró magát a beismerő vallomást sem tartja hitelesnek, főleg, ha azt utólag maga a terhelt is vitatja.”²⁶

Bócz Endre a szakértő szerepét így foglalja össze:

²¹ PANETH Gábor: *Kriminálpszichiátriai vázlatok*. Budapest, Animula, 2002. 13.

²² FEHÉR Lenke: *Elmebetegség – büntetőjog – beszámíthatóság*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, 1993. 84.

²³ FINKEY Ferenc: *Büntetéstan problémák*. [A m.Tud Akadémia Jogtudományi Bizottságának kiadványosorozata, 4. szám] Budapest, 1933. 294–295.

²⁴ FEJESNÉ VARGA Zita: A kóros elmeállapot kérdésének megjelenése a perújítási eljárásban. *Jura.*, 2017/2. 300.

²⁵ DOMÁN Augusztina: Beszámíthatóság, bűnösség kérdései elmebetegség esetén Magyarországon és az Amerikai Egyesült Államokban. *Ügyészek Lapja*, 2015/1. 18.

²⁶ ELEK (2006) i. m.

„a pszichológus szakértő – az intrapszichés folyamatok törvényszerűségeinek ismeretéből fakadó különleges szaktudása alapján – abban a kérdésben adhat véleményt, hogy tapasztal-e olyan jeleket, amelyek az érzékelés, észlelés, valamint az emlékezés pszichológiai folyamataiban végbement zavart tükröznek; amelyek tehát természettudományi oldalról a tett kijelentés igaz volta ellen szólnak.”²⁷

Abban az esetben, ha ennek jelét feltárja, a jogalkalmazó (döntéshozó) felelőssége arról dönteni, hogy elfogadja-e a kijelentést vagy a vallomást.

Az eljárás során a többször megváltoztatott, önmagának is ellentmondó vallomás azon részeit, amelyeket egyéb bizonyítékok is alátámasztanak, a bíróság elfogadja. A bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékokat egyenként és összefüggéseikben is értékelnie kell, logikusan és észszerűen kell meghatározni, hogy mely bizonyítékok felelnek meg a valóságnak, és azokra alapítva kell megállapítani a tényállást. A bizonyítási eljárás során fennállhat annak a lehetősége is, hogy a közvetett bizonyítékok alkotnak olyan rendszert, amely kizárja a vádlott egyes vallomásainak hitelességét, úgy, hogy közben a vádlottnak ezektől eltérő vallomásai is vannak, amelyek nem állnak összhangban a tényállásban végül is megállapított tényekkel. Ebben az esetben az e tényekkel összhangban álló vallomásainak hitelességét a közvetett bizonyítékok olyan mértékben valószínűsíthetik, hogy ezeket igaznak kell elfogadni, mert csak az elfogadás feleltethető meg a logikus és az észszerű gondolkodás szabályainak.

Fontos annak ismerete, hogy az a személy, aki a vallomást tette mit és hogyan élt át a cselekmény során (percepció), azt hogyan kódolja és tárolja az emlékezetében és a kihallgató személy milyen technikával próbálja előidézni az emlékeket (emlékezés – emlékezeti rekonstrukció).²⁸ A kihallgatás csak abban az esetben lehet sikeres, ha figyelembe vesszük a pszichikai folyamatok sajátosságait is, amelyek során a vallomások kialakulnak. E körben figyelembe kell venni, hogy az emberek ingerküszöbe lényegében a tudatos észlelési küszöböt határozza meg, amely alatt az adott személy sohasem fogja észlelni az ingert, afölött viszont mindig. Az érzékelést követően az emlékezés nem csupán az események egyszerű megismétlése: az emlékezet rekonstruktív természetű, vagyis az eseményeket nem megismétli, hanem újra alkotja. Erre épülhet a séma; ez a tapasztalat összegzését jelenti. Ezek torzításokat eredményeznek.²⁹

A percepciót közvetlenül az érzékelés idézi elő. Ebből következik, hogy ahol a viselkedés reflexes, ott percepcióról nem beszélhetünk. A percepció nem csupán bonyolult érzékelés, mert (szenzoros folyamat esetén) megállapítható, hogy ugyanaz az ingerlés mindig ugyanazt a működést váltja ki a szenzoros kéregben, de nem feltétlenül kelti

²⁷ Bócz Endre: *Kriminalisztika a tárgyalóteremben*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 115.

²⁸ Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: *Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Összefoglaló vélemény*. Budapest, 2017. október, <https://tinyurl.com/4veucxd4> 27.

²⁹ OLÁH Attila – BUGÁN Antal (szerk.): *Fejezetek a pszichológia alapterületeiből*. Budapest, ELTE Eötvös, 2001. (©2006.) 38., 41., 43–44., 46–47., 90–91.

ugyanazt a percepciót.³⁰ Ugyanakkor fontos tényező az is, hogy a kihallgatott személy pontosan mire emlékszik, illetve az, hogy helytállóak-e az emlékei.

A felejtés okát a nyomelhalványulási hipotézis akként jelöli meg, hogy

„a felejtés az emléknyomok automatikus elhalványulásának következménye. Ezzel szemben az interferenciaelmélet úgy gondolja, hogy a felejtés azért következik be, mert az emléknyomot megzavarják más nyomok, és az interferencia mértéke attól függ, hogy a két interferáló emléknyom mennyire hasonlít egymáshoz. A harmadik lehetőség, hogy a felejtés során az anyag inkább »darabokra hullik szét és az egyes elemek elvesznek, mintsem hogy egy általános elhalványulás menne végbe« (ún. többkomponensű elmélet).³¹

A vallomásokra komoly hatással vannak a kényszerbetegségek is. Ez tulajdonképpen egy olyan mentális zavar, amelyet kényszerszorgondolatok (rögeszmék) és/vagy kényszer-cselekvések jellemeznek. A rögeszmék olyan visszatérő gondolatok, amelyekről szinte lehetetlen megszabadulni. Ez lehet vég nélküli és értelmetlen tépelődés, de lehet valami borzasztó dolog elképzélése. A kényszer-cselekvés során az adott személy akaratlagosan ismét el meghatározott szabályok szerint viselkedésmintákat – ez bármi lehet.³²

„Természetesen mindezek csak a kihallgatandó egyéni tulajdonságaival, eljárási helyzetével, és az egyéb bizonyítékokkal összefüggésben vezetnek eredményre. [...] A tanúvallomás bizonyító súlyát, hitelérdeklőségét a bíróság akkor mérlegelheti helyesen, és következtetései akkor fogják a valóságnak megfelelően rekonstruálni a releváns jelenségeket, ha részleteiben, kifejlődésében is ellenőrzi azt a pszichikai folyamatot, amely a perben tanúként vagy terheltként szereplő személy tudatában a jelenség észlelésétől kezdődően az eljárás folyamán az erről szóló nyilatkozat megtételéig végbemegy.”³³

A bírósági szakaszban már a bíróság a vádhoz van kötve és fontos eljárásjogi garancia, hogy az előkészítő ülés és a tárgyalás nyilvános, valamint a fegyveregyenlőség is teljesen érvényesül.

6. A vallomások értelmezése és értékelése

A vallomások értékelése és értelmezése összetett feladat. Ez egyrészt abból adódik, hogy a kihallgatott személyek jelentős részét már a nyomozás során kihallgatták,

³⁰ Donald O. HEBB: *A pszichológia alapkérdései*. (eredeti mű: Textbook of Psychology. Philadelphia, W.B. Saunders Company) Fordították: CZIGLER István, LÉNÁRD László, MOLNÁR Péter, PLÉH Csaba, SZABÓ Imre. Budapest, 1975. 251., 269.

³¹ Alan BADDELEY: *Az emberi emlékezet*. Budapest, Osiris, 2005. 62., 278.

³² FEKETE Mária – GRÁD András: *Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak*. (Második, bővített és átdolgozott kiadás) Budapest, HVG-ORAC, 2012. 110–112.

³³ ELEK (2006) i. m.

így amennyiben ellentmondások merültek fel, azokat tisztázni kell. Ezen túlmenően a vádlottnak a vallomástételen kívül is lehetősége van észrevételeket tenni és kérdezni a meghallgatott személyektől (más vádlottól is, ha már úgy döntött korábban, hogy vallomást tesz, illetve kérdésre válaszolni akar). Ezzel védekezésének lényege akár vallomás nélkül is megállapítható.

A bírónak az előkészítő ülés során fontos kérdésekben kell állást foglalnia, mivel a vádlott beismerése esetén meg kell állapítania, hogy a vádlott a beismerő nyilatkozatának természetét és jóváhagyásának következményeit megértette, a vádlott beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely nem merül fel, továbbá a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozata egyértelmű és azt az eljárás ügyiratai alátámasztják. Mindezek megállapítása azért rendkívül fontos, mert a beismerés elfogadásáról rendelkező végzés ellen fellebbezésnek nincsen helye, valamint annak következtében a bíróság a vádirati tényállás megalapozottságát és vádlott bűnösségének kérdését nem vizsgálja.

Ehelyütt kiemelendő a Be. 502. § (1) bekezdése szerinti rendelkezés, amely szerint amennyiben az előkészítő ülés megtartásának nincs akadálya, az előkészítő ülés megkezdése után a bíróság felhívására az ügyész ismerteti a vád lényegét, megjelöli a vádat alátámasztó bizonyítási eszközeit és indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára is arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri. Álláspontom szerint ez a rendelkezés az egyik legjelentősebb norma a büntetőeljárásban, mivel a terhelt az esetek túlnyomó többségében fél a vele szemben kiszabható büntetés mértékétől és ezért próbálja tagadni a bűncselekmény elkövetését, vagy adott esetben annak súlyát igyekszik kisebbiteni. Miután tudomást szerez arról, hogy vele szemben milyen büntetés kiszabására, illetve intézkedés alkalmazására kerülhet sor, sok esetben inkább azt választja, hogy beismeri a bűncselekmény elkövetését és elismeri a bűnösségét. Abban az esetben, ha tárgyalásra kerül sor, a bírónak a bizonyítékértékelése és mérlegelési tevékenysége során minden felmerülő bizonyítékot, rendelkezésre álló adatot és tényt figyelembe kell vennie akkor, amikor a vádlott bűnössége megállapításának lehetőségeit és a bűncselekmény jogi minősítését vizsgálja, illetve állapítja meg. Egy ilyen mérlegelés rendkívül összetett lehet, amelyre például szolgálnak az alábbi döntések is:

A Legfelsőbb Bíróság a BH 2004.447. számú döntésével megállapította, hogy több emberen elkövetett emberölés büntettének kísérletét valósítja meg az a terhelt, aki öngyilkossági szándékkal a nagy sebességgel haladó gépkocsit a szembejövő járműnek irányítja, belenyugodva a járművek vezetőinek és utasainak halálába [Btk. 166. § (2) bekezdés f) pont]. A Legfelsőbb Bíróság a BH 2004. 266. számú döntésével azt mondta ki, hogy nem állapítható meg a vádlott bűnössége segítségnyújtás elmulasztásának – veszélyhelyzetet előidéző által elkövetett – büntetőjogi – bűntettében, ha a személy sérüléssel járó veszélyhelyzetet a vádlott véltlenül idézte elő, és nem nyújt tőle elvárható segítséget a sértettnek. A vádlott cselekménye kizárólag a segítségnyújtás elmulasztásának alapesetként és nem annak büntetői alakzataként értékelhető [Btk. 172. § (1) bek.]. Az első esetben a bizonyítékok alapos mérlegelését követően a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a terhelt szándéka túlmutatott a Btk. XXII. fejezetében meghatározott közlekedési bűncselekmények körén és az általa elkövetett bűncselekmény a több emberen elkövetett emberölés kísérletének büntettét valósította meg. Ez a bűncselekmény

lényegesen súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett: az elkövetéskor hatályos Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény alapján tíz évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő. A második esetben a Legfelsőbb Bíróság úgy ítélte meg, hogy a terhelt szándéka már nem terjedt ki az általa elkövetett bűncselekmény minősített esetére sem, így a cselekménye nem büntettnek, hanem csupán vétségnek minősült.

7. Összegzés és kitekintés

A terhelti vallomás a büntetőeljárás során kiemelt jelentőséggel bír, hiszen az általa előadott védekezés vagy (ténybeli és/vagy bűnösségre is kiterjedő) beismerés alapvetően határozza meg az eljárás kereteit és irányát, gyorsítja vagy lassítja a büntetőeljárás befejezését. A büntetőeljárás kontextusa, a kihallgatás, valamint a büntetőtárgyalás körülményei erősen hatnak a terheltre.

A jogalkalmazó számára különösen nehéz helyzetet teremthet, ha a terhelt már korábban állt büntetőeljárás hatálya alatt, mert így már „ismeri az eljárást” és így pertaktikai szempontokat is szem előtt tartva „időzítheti” vagy adott esetben a rendelkezésre álló bizonyítási eszközök alapján módosíthatja vallomásait. Különösen nagy bizonyítási nehézséget okoz, ha már a terhelt büntetett előélete és/vagy bűnözői életmódja miatt nem tart a kiszabható büntetéstől, vagy esetlegesen – akár tapasztalatai miatt – ismeri a büntetés kiszabási szempontokat, ezért bátrabban, magabiztosabban „lép fel” a büntetőeljárás során, nem félve az eljárás kimenetelétől. Ez jelesül akkor jelenthet igazi problémát, ha az eljárásban szerepel más terhelt is, aki tájékoztatlanabb az eljárás kimenetelét illetően, esetlegesen fél a kiszabható szankciótól vagy adott esetben a nála erőszakosabb (erősebb) terhelttársától. Szakmai gyakorlatom során találok olyan esettel is, amikor a vádlott jobban félt a vádlott társától, mint a büntetőeljárás során vele szemben kiszabható büntetéstől, ezért a bizonyítási eljárás „sajátos fordulatot vett” és elsődlegesen annak tisztázására irányult, hogy a vádlott beismeréséből mit lehet ítéleti bizonyossággal elfogadni. Hasonló a helyzet abban az esetben is, amikor a többszörösen büntetett előéletű terhelt azért, hogy terhelttársát védje, mindent magára vállal, nem törődve a következményekkel.

Ezért az ítélet megalapozottsága, valamint a terhelti jogok biztosítása érdekében fokozottan ügyelni kell a terhelti vallomás beszerzésének körülményeire, a vallomás hitelességére és annak tisztázására, hogy a rendelkezésre álló adatok és bizonyítékok a terhelt által elmondottakat milyen mértékben támasztják alá. Beismerő vallomás esetén a terhelt szavahihetőségének vizsgálatára indokolt lehet kriminálpszichológust szaktanácsadóként bevonni az eljárásba; illetve szakvéleményét figyelembe venni a vallomás, mint bizonyíték értékelése során.

A saját munkám során látott ítélkezési gyakorlatban például számos esetben tapasztaltam azt, hogy miközben egy objektív tárgyi bizonyítási eszköz (ilyen egy kamerafelvétel) lényegesen leegyszerűsítheti a bizonyítási eljárást, több esetben is azt állította a terhelt, hogy nem ő szerepel a bűncselekmény elkövetését rögzítő kamerafelvételen – pedig a felvételen egyértelműen beazonosítható volt a személye. Előfordult olyan is, hogy a vádlott így védekezett: „Bíró Úr! Az első két cselekményt, amelyekről felvétel készült elismerem, a harmadikat nem, de ha arról is van kamerafelvétel, akkor igen.”

Habár nem kizárható, hogy a jogalkalmazó elkövethet hibákat, de a gyakorlatban azt tapasztaltam, hogy az ügyész és a bíró is „fenntartásokkal kezeli” a terhelt beismerő vallomását: igyekszik feltárni annak hátterét, körülményeit és okait is, amelyeket az eljárás teljes szakaszában vizsgál. E tekintetben kiemelt jelentőséggel bír az előkészítő ülés jogintézménye, amelynek során a bírák különösen ügyelnek arra, hogy a beismerés teljesen önkéntes, aggálymentes legyen, a vádlott tisztában legyen minden jogával és kötelezettségével, megértse az eljárás menetét és az eljárás iratai is a bűnösségét alátámasszák. Ennek minden egyes elemét rendkívüli óvatossággal és precizitással vizsgálják, mert bármilyen kétség felmerülése esetén tárgyalást kell tartani.

